

PIOTR ROSSA

Wyższe Seminarium Duchowne
w Kaliszu

Eucharystia – pamięć i uobecnienie

The Eucharist – Memory and Re-presentation

Dzieło zbawienia dokonane w Jezusie Chrystusie realizuje się poprzez Jego obecność w Kościele, a szczególnie w liturgii Kościoła. Szczegółem działania liturgicznego wspólnoty kościelnej jest Eucharystia. Sakrament Eucharystii pozwala odnieść się do całej egzystencji Jezusa Chrystusa, będąc Jego pamiątką, a zarazem sprawia, że wierni mogą prawdziwie zjednoczyć się z obecnym w niej Zbawicielem.

Tekst ten dotyczy dwóch zasadniczych punktów, kluczowych w rozumieniu Eucharystii: pamiątki Jezusa Chrystusa, umarłego i zmarłychwstałego oraz obecności Jezusa Chrystusa w Eucharystii.

I. EUCHARYSTIA PAMIĄTKĄ JEZUSA CHRYSTUSA

W ujęciu biblijnym pamięć dotyczy przede wszystkim relacji człowieka z Bogiem¹. Biblia wspomina wydarzenia związane z działaniem Boga, by przejść w prośbę, aby uobecniły się one w teraźniejszości i dopełniły teraźniejszość w przyszłości².

Najbardziej podstawowym wydarzeniem jest dzieło stworzenia, w którym człowiek został uczyniony jako obraz Boga. To dzięki pamięci wynikającej ze stworzenia rodziły się kolejne przymierza Boga z ludźmi; Bóg przypominał w nich ludziom siebie i nakazy jakich udzielał,

¹ Por. KKK 1363; 1364. Por. także: J. Corbon, *Pamięć*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, Poznań 1990, s. 639.

² Por. W. Langer, *Pascha*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, (red.) A. Grabner-Haider, Warszawa 1994, k. 933.

aby ich ocalić³. Szczególnym wydarzeniem zbawczym, które nadaje kierunek pamięci ludu Bożego jest Pascha związana z wyjściem Izraela z Egiptu. Każde wspomnienie Paschy uważane było za odnowienie tamtych cudownych wydarzeń⁴. Wzywanie imienia Bożego wraz z kultem, który czyniono, posiadało również taki wyraz. A jednak nieprzestrzeganie prawa nadanego przez Boga jasno okazywało słabość ludzkiej pamięci i niewierność Bogu⁵.

Ocalenie narodu wybranego przez Boga poprzez wyprowadzenie go z Egiptu wspomniane było podczas Święta Paschy. W ramach święta podczas uczty spożywano w określonej kolejności potrawy paschalne, a szczególnie baranka. Corocznie obchodzone święta ożywiały wydarzenia przeszłości, natomiast wydarzenia przeżywane przez naród wybrany w teraźniejszości – zwłaszcza dramatyczne – pobudzały pamięć i rodziły oczekiwania dopełnienia się nie w teraźniejszości, lecz w przyszłości⁶. Alice Baum, odnosząc się do wygnania babilońskiego, które dotknęło Izrael, stwierdza, że „tylko wiara uchroniła naród przed zagładą, chociaż była wystawiona na najcięższą próbę (...) Izrael uznał – prorocy Jeremiasz i Ezechiel wskazali mu drogę – to wydarzenie za sprawiedliwy sąd Boży i w pokornej akceptacji kary zrodziła się pewność, że także na wygnaniu Bóg jest ze swoim ludem, że odpuści mu jego winę i dzięki nowemu wyjściu poprowadzi do ojczyzny”⁷.

Wszystkie obietnice i przymierze z Bogiem wypełniają się w osobie Jezusa Chrystusa. Jean Corbon zauważa, że w Chrystusie osiąga swój kres dramat zapomnień: „o powrocie człowieka do Boga i o przebaczeniu, którego udziela Bóg (Kol 3,13). Ponieważ w Chrystusie jest Bóg, który wtedy właśnie okazuje swoją pamięć o człowieku, ten człowiek nie potrzebuje już szukać Boga w przeszłości, lecz w chwili obecnej”⁸. Początek działalności publicznej Jezusa Chrystusa zyskał szczególny akcent w wydarzeniu spotkania nad brzegiem Jordanu, gdy Jan Chrzciciel widząc przychodzącego Jezusa, zawołał: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata” (J 1,29), wskazując na Jego specjalną relację do Boga i na Jego szczególną rolę w dziejach zbawienia człowieka⁹.

³ Por. J. Corbon, *Pamięć*, art. cyt., s. 639.

⁴ Por. K. Pauritsch, *Wyjście*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, (red.) A. Grabner-Haider, dz. cyt., k. 1433-1434.

⁵ Por. J. Corbon, *Pamięć*, art. cyt., s. 641.

⁶ Por. W. Langer, *Pascha*, art. cyt., k. 934.

⁷ A. Baum, *Wygnanie*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, (red.) A. Grabner-Haider, dz. cyt., k. 1431.

⁸ J. Corbon, *Pamięć*, art. cyt., s. 641.

⁹ Por. H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj*, Katowice 1993, s. 249.

Źródłem wszystkich działań Jezusa jest Jego bezpośredni związek z Bogiem i Jego wolą. Ujawniają to orędzie i działalność Jezusa, Jego cuda oraz postawa wobec Prawa. Jezus całym swoim życiem zwracał się do Boga bliskiego, który „daje się” każdemu człowiekowi i który w sposób szczególny pozwala się poznać w historii Jego ludu, w dziejach Abrahama, Izaaka, Jakuba, proroków i ludzi sprawiedliwych Izraela. Jezus modlił się słowami i hymnami swojego ludu, zarówno w Nazarecie, jak i w świątyni w Jerozolimie. Spotkanie z Bogiem-Abba będzie nieustannym rozpoznawaniem i zgodą na wypełnianie zbawczej misji. Jego modlitwa wypływała z tego tajemniczego źródła, o którym sam mówił w wieku lat dwunastu: „Powinienem być w tym, co należy do mojego Ojca” (Łk 2,49)¹⁰.

Jezus głosił ludziom radosną nowinę o królestwie Bożym, o przebaczeniu i zbawieniu, uzasadniając w ten sposób wezwanie do pokuty. Z mocą wielkiego autorytetu wzywał ludzi, by go naśladowali; szukał zagubionych, przebywał z grzesznikami i celnikami, uzdrawiał chorych¹¹. Spotykając się niejednokrotnie na ucztach z ludźmi różnych kręgów społecznych, przypominał tym samym o eschatologicznej uczcie z Bogiem, zapoczątkowanej teraz przez Jego misję¹². Uczniowie, których powołał, porzucali wszystko i bezwarunkowo szli za Jego wezwaniem¹³. Jezus nie tylko dokonywał cudu rozmnożenia chleba, lecz przedstawiał siebie wielokrotnie – i to nie tylko uczniom – jako Chleb z nieba, Chleb życia, Chleb żywy (por. J 6,41.48.51). Misja głoszenia Królestwa Bożego, dla której Jezus żyje, osiąga swoje spełnienie w ofierze paschalnej¹⁴.

Akt zbawienia realizowany przez Jezusa Chrystusa, dopełniony na krzyżu, nie pozwala oderwać sakramentu Eucharystii od Jego śmierci i zmartwychwstania; Eucharystia i Pascha Jezusa to dwa zespolone ze sobą elementy jednej rzeczywistości zbawczej. Warto pamiętać, że wydarzenie krzyża zaczyna się już podczas Wieczerzy, kiedy Jezus wydaje całkowicie siebie samego. Gdy Jezus przekazuje Dwunastu chleb i wino – zgodnie z biblijną relacją o ustanowieniu – są one Jego Ciałem i Krwią. Te dwie rzeczywistości – ciało i krew – wskazują na całego człowieka, na konkretną osobę (por. Mt 16,17; J 1,13; Ef 6,12). Ciało wskazuje na widzialność człowieka; krew jest znakiem życia. Przez Jezusa dokonana jest więc ofiara Ciała złożonego za człowieka oraz Krwi wylanej

¹⁰ Por. H. Seweryniak, *Świadectwo i sens*, Płock 2001, s. 224.

¹¹ Por. tamże, s. 239-241.

¹² Por. P-M. Galopin, *Posiłek*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, dz. cyt., s. 719.

¹³ Por. H. Seweryniak, *Świadectwo i sens*, dz. cyt., s. 232.

¹⁴ D. Sesboüé, *Chleb*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, dz. cyt., s. 121.

za wielu na odpuszczenie grzechów. Wszystkie te znaki są prawdziwe i skuteczne, a Jezus pragnie uczynić uczestnikami realizowanej Ofiary ludzi każdego miejsca i czasu¹⁵.

Wieczernik jest więc dla Jezusa Chrystusa miejscem szczególnym, jest dopełnieniem tego, co czynił On dotąd i co działo się potem w Jego życiu. Dla wydarzenia w Wieczerniku Jezus wybrał chleb i wino; chleb to podstawowy pokarm człowieka, ale też znak dzielenia się z innymi osobami środkiem utrzymania i symbol głębokiej więzi i przyjaźni. Chrystus wielokrotnie dzielił chleb z potrzebującymi okazując przez to swoją miłość wobec nich; jak to zostało wcześniej wspomniane, przedstawiał siebie jako Chleb żywy¹⁶. Kielich z winem zespala z kolei Chrystusa z Jego misją wobec ludzi¹⁷. Kielich ten ma odniesienie do radości eschatologicznej, do przyszłego spotkania z uczniami w królestwie Jego Ojca¹⁸. Tak więc to wszystko, co wydarzyło się w Wieczerniku, ofiarowanie, rozdawanie siebie samego, dzieje się w kontekście Nowego Przymierza i dotyka radykalnie ludzi przemieniając ich życie.

Ten akt najwyższy ofiary, „wiedząc, że nadeszła Jego godzina przejścia z tego świata do Ojca” (J 13,1), sam Jezus poleca upamiętniać uczniom łącznie z całym swoim ziemskim życiem. Św. Łukasz podkreśla wyraźnie ów fakt zawarcia Nowego Przymierza, który Chrystus ogłasza i przekazuje uczniom, a którego pieczęcią jest Krew: „Ten Kielich to Nowe Przymierze we Krwi mojej, która za was będzie wylana” (Łk 22,20). Pamięć Chrystusa zaprasza do określonych działań. Kościół celebrując Eucharystię – dzięki obecności Ducha Świętego, którego otrzymał – ma świadomość tego, co czyni, oraz łask, jakie otrzymuje¹⁹. Uświadamia sobie także, iż tworzy braterską wspólnotę przekraczającą wszelkie ludzkie przeciwieństwa i uprzedzenia, budując jedno ciało²⁰.

¹⁵ Por. H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj*, dz. cyt., s. 256-258.

¹⁶ D. Sesboüé, *Chleb*, art. cyt., s. 119.

¹⁷ P.E. Bonnard, *Kielich*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, dz. cyt., s. 373.

¹⁸ D. Sesboüé, *Wino*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, dz. cyt., s. 1046.

¹⁹ Znaczące są w tej perspektywie stwierdzenia Jana Pawła II z encykliki *Ecclesia de Eucharistia*: „Ofiara ta ma do tego stopnia decydujące znaczenie dla zbawienia rodzaju ludzkiego, że Jezus złożył ją i wrócił do Ojca, dopiero wtedy, gdy zostawił nam środek umożliwiający uczestnictwo w niej, tak jakbyśmy byli w niej obecni”. Jan Paweł II, *Encyklika Ecclesia de Eucharistia*, Poznań 2003, 11 (odtąd: EE).

²⁰ Por. G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, Kraków 1999, s. 237. G. Koch zauważa, że „jako sakrament jedności Eucharystia stanowi również dzisiaj, i to z wielu względów, przedmiot sporów między Kościołami chrześcijań-

Z tą świadomością, Kościół apostołski – jak świadczy o tym Nowy Testament – przyjmuje polecenie Jezusa, aby spełniać Eucharystię, a zarazem przekazywać Jego pamięć na zawsze, opowiadając to wszystko, co się wtedy dokonało. Celebryje tym samym „w radości i prostocie serca” (Dz 2,46) wydarzenie Jezusa w gestach ustalonych przez Niego samego. Za każdym razem, gdy Kościół wykonuje ten sakramentalny znak, dzieje się równocześnie wydanie samego siebie przez Jezusa, będące jego podstawą i uzasadnieniem. W ten sposób Eucharystia jest świętowaniem pamięci zbawczego dzieła Jezusa Chrystusa²¹. Eucharystia staje się uwielbieniem i dziękczynieniem wspólnoty Kościoła, zespala w sobie głoszenie z uczczeniem przedziwnych dzieł Boga, które uobecnia w sposób skuteczny i dla nas uświęcający²².

Kościół wypowiada się o Eucharystii w perspektywie pamięci zarówno w dokumentach soborów, jak i w nauczaniu papieży. We wcześniejszych wiekach były to wystąpienia związane ze sporami o poprawne rozumienie Eucharystii. Sobór Trydencki podkreśla, że powinniśmy upamiętniać Jezusa Chrystusa umarłego i Zmartwychwstałego, albowiem

„podczas Ostatniej Wieczerzy Zbawiciel nasz ustanowił ten przedziwny sakrament, gdy pobłogosławiwszy chleb i wino, wyraźnymi i jasnymi słowami oświadczył, że daje im [Apostołom] swoje własne ciało i swoją krew. Słowa te, upamiętnione przez Ewangelistów [Mt 26,26nn; Mk 14,22nn; Łk 22,19nn] i powtórzone później przez św. Pawła [1 Kor 11,23nn], w myśl Ojców mają takie właściwe i wyraźne znaczenie”²³.

W wieku XX wypowiedzi Kościoła odnośnie do Eucharystii związane są przede wszystkim z odnową jej teologii. Sobór Watykański II w swoich wystąpieniach ukazał łączność Eucharystii z całą liturgią Kościoła, umieszczając ją w centrum tej liturgii. Szczególną uwagę zwracają słowa:

„Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swojego przyjścia, utrwalić Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiątkę swej śmierci i zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną,

skimi. Mimo znaczącego zbliżenia stanowisk, w wielu ważnych punktach nadal zaznaczają się różnice. Odbija się to wyraźnie na problemie interkomunii”, tamże.

²¹ B. Testa, *Sakramenty Kościoła*, Poznań 1998, s. 178-179.

²² Por. tamże, s. 181.

²³ *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła* [BF], opr. S. Głowa, I. Bieda, Poznań 2001, VII, 289.

w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napęlnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwały”²⁴.

Ważną sprawą, którą w tym miejscu pragniemy tylko zasygnalizować jest obecność Chrystusa w Kościele; jest On obecny w społeczności wiernych, szczególnie zaś w czynnościach liturgicznych; w ofierze Mszy Świętej, w osobie odprawiającego kapłana, w swoim słowie, a zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi²⁵. Kontynuując tę myśl, *Dekret o postudze i życiu kapłanów* II Soboru Watykańskiego stwierdza, że w Najświętszej Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, gdyż żadna

„społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii; od niej zatem trzeba zacząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty. By zaś sprawowanie Eucharystii było prawdziwe i pełne, musi prowadzić zarówno do różnych dzieł miłości i wzajemnej pomocy, jak i do akcji misyjnej, a także do różnych form świadectwa chrześcijańskiego”²⁶.

Dla posługi Eucharystii wybrani są biskupi i wspierający ich prezbiterzy, gdyż

„Bóg, który sam jest Świętym i Uświęcicielem, chciał przybrać sobie ludzi, którzy by jako sprzymierzeńcy i pomocnicy służyli pokornie dziełu uświęcania. Stąd prezbiterów konsekruje Bóg przez posługę biskupa, by stawszy się w specjalny sposób uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, w sprawowaniu świętych czynności działali jako słudzy Tego, który w liturgii wykonuje stale dla nas swój urząd kapłański przez swego Ducha. Oni to przez chrzest wprowadzają ludzi w Lud Boży; przez sakrament pokuty jedną grzeszników z Bogiem i Kościołem; przez olej chorych krzepią cierpiących; przede wszystkim zaś przez odprawianie Mszy sakramentalnie składają ofiarę Chrystusa”²⁷.

Pamięć Ostatniej Wieczerzy jest obwieszczonym i realizowanym przez Jezusa Chrystusa – w Jego życiu, męce i zmartwychwstaniu zbawczym i odkupieńczym dla ludzi – dobrodziejstwem Ojca. Jezus zaleca pamiętać nie tylko o Ostatniej Wieczerzy, lecz o Jego Osobie, a więc też o całej misji, którą wypełniał. Jan Paweł II wspomina w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* o tajemniczej równoczesności między Triduum Paschalnym i pamiętką ofiarną sprawowaną we wszystkich mijających

²⁴ KL 47.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ DK 6; zob. W. Kasper, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Kielce 2005, s. 20nn.

²⁷ DK 5.

wiekach: „Ofiara Chrystusa i ofiara eucharystyczna są jedną ofiarą”²⁸. Papież Benedykt XVI zaś stwierdza w posynodalnej adhortacji o Eucharystii, że

„pamiątka Jego doskonałego daru w rzeczywistości nie polega na prostym powtarzaniu Ostatniej Wieczerzy, ale właśnie na Eucharystii, czyli radykalnej nowości chrześcijańskiego kultu. W ten sposób Jezus dał nam jako zadanie wejście w Jego godzinę: Eucharystia włącza nas w akt ofiarniczy Jezusa. Nie tylko otrzymujemy w sposób statyczny *Logos* wcielony, ale zostajemy włączeni w dynamikę Jego ofiary”²⁹.

II. OBECNOŚĆ JEZUSA CHRYSTUSA W EUCHARYSTII

Obecność jest trwaniem, relacją, kontaktem. O obecności Boga szczególnie świadczy Jego dzieło stwórcze; Boże Objawienie „historyzuje się” w fakcie stworzenia świata, a w konsekwencji człowieka i jego twórczej działalności, stąd można powiedzieć, że Bóg-Stwórca jest nieustannie obecny przy swoim dziele³⁰. Marc-Francois Lacan podkreśla, że obecność ta, „mimo całej swej realności nie jest jednak materialna; jeżeli Bóg daje o sobie znać za pomocą znaków zewnętrznych, to Jego obecność ma jednak charakter niematerialny”³¹.

W dziejach narodu wybranego znakami obecności Boga były przede wszystkim wielkie czyny zbawcze, którymi Bóg działał pośród swego ludu. Dla Izraela mają one znaczenie fundacyjne³². Bóg zawarł przymierze ze swoim ludem, czyniąc go także znakiem swej obecności i miejscem swojego przebywania, co potwierdzają nieustannie pisarze natchnieni i prorocy napominający Izraela z mandatu Bożego³³. Wreszcie, w związku z niestałością ludu wobec zawartego przymierza, z obietnicą obecności wiąże się zapowiedź zesłania w pełni czasów Mesjasza, o którym prorok Izajasz mówi, iż narodzi się on z niewiasty, Panny,

²⁸ EE 12.

²⁹ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum Caritatis*, Kraków 2007, 11 (odtąd: SacCar).

³⁰ Por. M. Rusecki, *Traktat o Objawieniu*, Kraków 2007, s. 139.

³¹ M-F. Lacan, *Obecność Boga*, w: *Słownik teologii biblijnej*, (red.) X. Leon-Dufour, dz. cyt., s. 566.

³² Por. M. Rusecki, *Traktat o Objawieniu*, dz. cyt., s. 218nn.

³³ Por. K. Pauritsch, *Prorok*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, (red.) A. Grabner-Haider, dz. cyt., k. 1057nn.

która porodzi Syna i nada Mu imię Emmanuel, to znaczy Bóg z nami (por. Iz 7,14)³⁴.

Owa pełnia czasów – gdy Bóg nie przemawia już poprzez swego przedstawiciela, ale przez Syna – zostaje szczególnie zaznaczona we fragmencie Ewangelii według św. Jana: „A Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas. I oglądaliśmy Jego chwałę, chwałę, jaką Jednorodzony otrzymuje od Ojca, pełen łaski i prawdy” (J 1,14). Obecność Jezusa Chrystusa w Eucharystii sprawowanej przez Kościół odwołuje więc zarówno do Starego Testamentu, który opisywał obecność Boga pośród swojego ludu, jak i do Wcielenia Syna Bożego, stanowiącego Nowe Przymierze.

Najważniejszą wskazówkę na temat obecności Jezusa Chrystusa w Eucharystii spotykamy w Jego słowach wypowiedzianych w Wieczerniku. Wydarzenie Wieczernika odbywa się w kontekście paschalnym, a więc w powiązaniu z wydarzeniem wyjścia z Egiptu. Z tej racji Święto Paschy było uroczyście obchodzone w Izraelu jako sakralna uczta związana z ofiarowaniem baranka paschalnego³⁵. W powiązaniu z Paschą, w Wieczerniku, tuż po dokonaniu służebnego gestu obmycia uczniom nóg, Chrystus podczas Wieczery wziął w swoje ręce chleb, połamiał go i rozdał uczniom, mówiąc: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje” (Mt 26,26; por. Mk 14,22; Łk 22,19; 1 Kor 11,24). Potem wziął w swe ręce kielich napełniony winem i powiedział uczniom: „Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26,28; por. Mk 14,24; Łk 22,19; 1 Kor 11,25). Gdy Jezus daje swoje Ciało i swoją Krew uczniom, to jest to Ciało, które w kilka godzin po ustanowieniu Eucharystii zostało wydane na śmierć. Św. Łukasz uściśla w swoim przekazie o Ostatniej Wieczery: „To jest Ciało moje, które za was będzie wydane” (Łk 22,19). Podobnie, w niedługim czasie po ustanowieniu Eucharystii, Chrystus przelał swoją Krew, wypowiadając wcześniej w Wieczerniku do uczniów słowa: „to jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26,28)³⁶. Jezus daje więc Apostołom siebie samego: swoje Ciało złożone w ofierze za człowieka oraz swoją Krew, która jest Krwią Nowego Przymierza, wylaną „za wielu” na odpuszczenie grzechów. Jezus jawi się jako nowa ofiara paschalna: wydaje On siebie przekazując

³⁴ Por. A. Urban, *Emmanuel*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, (red.) A. Grabner-Haider, dz. cyt., k. 314.

³⁵ Por. W. Langer, *Pascha*, art., cyt., k. 933.

³⁶ Por. G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 210-213.

w chlebie i winie znaki tego wydania, które staną się obecnością Jego Paschy wśród ludzi³⁷.

Mówiąc o obecności, trzeba również pamiętać o tym, że działanie Jezusa umarłego i zmartwychwstałego dokonuje się w Duchu Świętym. Jak stwierdza Benedetto Testa, „po swej śmierci i zmartwychwstaniu Chrystus pozostaje więc w sytuacji niezmiennej i wiecznej, w której trwają nadal oraz wyrażają swój zbawczy wymiar wszystkie zasługi i działania Jego życia ziemskiego. On zaś znajduje się w stanie Tego, który się oddaje i ofiaruje Ojcu, oraz został przyjęty do Jego chwały”³⁸. Jako uczestnik kapłaństwa nieprzemijającego, Jezus Chrystus, żyjący w chwale Ojca, wstawia się za nami u Niego (Hbr 9,12.24). Wysługując nam wieczne zbawienie, staje się dla nas Gwarantem nowego Przymierza, albowiem daje nam ono dziedzictwo wieczne. W Nim – Uwielbionym – znajduje dopełnienie cała historia zbawienia, ale też promieniuje z Niego na wszelkie miejsca i czasy Boża moc zbawcza³⁹. Duch Święty posłany w dniu Pięćdziesiątnicy, pozostaje na zawsze z Kościołem, uczy wiernych i przypomina im wszystko, co Jezus powiedział i uczynił⁴⁰. *Katechizm Kościoła katolickiego* podkreśla w perspektywie pneumatologicznej, że w liturgicznej celebracji wydarzenia zbawcze stają się zawsze obecne i aktualne⁴¹.

Kościół uobecnia Chrystusowy testament w swojej liturgii, a szczególnie w Eucharystii. W liturgii Kościoła obecność Chrystusa objawia się stopniowo i syntetycznie zarazem. W perspektywie eucharystycznej mówi o tym *Katechizm Kościoła katolickiego* w słowach:

„Chrystus Jezus, który poniósł za nas śmierć, co więcej – zmartwychwstał, siedzi po prawicy Boga i przyczynia się za nami (Rz 8, 34), jest obecny na wiele sposobów w swoim Kościele: w swoim słowie, w modlitwie Kościoła, tam gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje (Mt 18,20), w ubogich, chorych, więźniach, w sakramentach, których jest sprawcą, w ofierze Mszy świętej i w osobie szafarza, ale zwłaszcza [jest obecny] pod postaciami eucharystycznymi”⁴².

Najpierw Chrystus jest obecny w zgromadzeniu liturgicznym, pod postacią Kościoła, czyniąc ze swoich uczniów widzialną i dotykálną obecność i dając się słyszeć ludziom. Liturgia Słowa jest kolejnym spo-

³⁷ Por. W. Langer, *Pascha*, art. cyt., k. 934.

³⁸ B. Testa, *Sakramenty Kościoła*, dz. cyt., s. 182.

³⁹ M.F. Lacan, *Obecność Boga*, art. cyt., s. 569.

⁴⁰ Por. B. Testa, *Sakramenty Kościoła*, dz. cyt., s. 183.

⁴¹ Por. KKK 1364.

⁴² KKK 1373.

sobem obecności Chrystusa jako Pośłańca Ojca i Głosiciela Dobrej Nowiny. W osobie kapłana uwidoczniona zostaje obecność Chrystusa Kapłana, który ofiarował się na krzyżu i jako wieczny Kapłan wstawia się u Ojca. Wreszcie w Kościele i sprawowanej Eucharystii obecny jest pod postaciami Eucharystycznymi. Dary ofiarne Kościoła stają się od chwili konsekracji Ciałem i Krwią Jezusa Chrystusa⁴³.

Za każdym razem, gdy sprawowana jest Eucharystia, szafarz dokonuje obrzędu konsekracji. To, co nazywamy chlebem i winem konsekrowanym, nie tylko jest symbolem Chrystusa, lecz jest zasłoną, za którą obecny jest On pośród ludzi. Kościół uczy o prawdziwej, rzeczywistej i substancjalnej obecności pod postaciami chleba i wina, opierając się na słowach Zbawiciela wypowiedzianych w czasie ustanowienia sakramentu⁴⁴. Jan Paweł II wypowiadał się w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* o niezwykłej łączności kapłana sprawującego Eucharystię z Jezusem Chrystusem, pisząc, że kapłan „raczej używa swoich ust i swojego głosu Temu, który wypowiedział je w Wieczerniku i który chce, ażeby były wypowiadane z pokolenia na pokolenie przez wszystkich, którzy w Kościele uczestniczą w sposób służebny w Jego kapłaństwie”⁴⁵.

Jezus Chrystus jest obecny w sposób trwały w Eucharystii; więc i po konsekracji i nawet po Mszy Świętej, gdy Najświętszy Sakrament jest przechowywany w tabernakulum czy też zanoszony chorem. Zwłaszcza Wiatyk „eksponuje Eucharystię w jej eschatologicznym aspekcie ukazując ją jako zadatek życia wiecznego, sakrament na drogę, sakrament przejścia z Chrystusem do Ojca, jako początek zmartwychwstania i zopatrzenia na decydującą chwilę osobistej paschy”⁴⁶. Z racji stałej i realnej obecności zmartwychwstałego Jezusa Chrystusa pod postaciami chleba i wina adorujemy też Najświętszy Sakrament.

Warto pamiętać, że co tyczy się realnej obecności Jezusa Chrystusa w Eucharystii, ma swoją długą tradycję wyjaśniania w nauczaniu soborów i papieży. Sobór Trydencki na oznaczenie obecności Chrystusa w Eucharystii podjął termin „przeistoczenie” wyjaśniając, że podczas Mszy „przez konsekrację chleba i wina dokonywa się przemiana całej substancji chleba w substancję ciała Chrystusa, Pana naszego, i całej substancji wina w substancję Jego krwi”⁴⁷. Gunter Koch stwierdza,

⁴³ Por. G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 228 nn.

⁴⁴ Por. KKK 1374.

⁴⁵ EE 5.

⁴⁶ B. Mokrzycki, *Kościół w oczyszczeniu*, Warszawa 1986, s. 290.

⁴⁷ BF VII, 292. Por. G. Koch, *Sakramentologia. Zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 229. G. Koch zauważa, że termin „przeistoczenie” związany był z na-

że przeniesiona na naukę o Eucharystii teoria ta mówi: „po dokonanej podczas Mszy konsekracji pozostają niezmienione przypadłości chleba i wina, ich substancja natomiast zostaje przemieniona w substancję Ciała i Krwi Jezusa Chrystusa. Jedna substancja przechodzi (trans) w drugą substancję”⁴⁸. Różnorodność i specyfika obecności Chrystusa w Kościele została podjęta w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Sobór ten mówi o obecności Chrystusa w zgromadzeniu wiernych, w osobie kapłana, w głoszonym słowie, w sakramentach. Wszystkie one ukazują wyjątkowy i jedyny w swoim rodzaju charakter obecności eucharystycznej⁴⁹. W encyklice papieża Pawła VI *Mysterium fidei* zostają przywołane terminy proponowane przez teologów takie jak „transsygnifikacja” i „transfinalizacja”; papież pomimo zaakceptowania tych nowych terminów z naciskiem podkreśla jednak, że to, co one oznaczają jest tylko następstwem przemiany substancjalnej⁵⁰.

Z kolei Jan Paweł II, odwołując się do słów nauczania Soboru Trydenckiego o obecności Chrystusa w Eucharystii, mówił o niej jako tajemnicy, która przerasta ludzki sposób myślenia i może być przyjęta tylko w wierze. Papież odwoływał się w swoim dokumencie do nauczania Kościoła pierwszych wieków. Szczególnie trafnie ujął tę tajemnicę wiary św. Cyryl Jerozolimski, którego słowa papież przywoływał w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*: „nie dostrzegaj w chlebie i winie prostych i naturalnych elementów, ponieważ Pan sam wyraźnie powiedział, że są Jego Ciałem i Jego Krwią: potwierdza to wiara, chociaż zmysły sugerują ci coś innego”⁵¹.

Papież Benedykt XVI zauważa natomiast, że

„w Chrystusie umarłym i zmartwychwstałym oraz w wylaniu Ducha Świętego, danym bez miary (por. J 3, 34), stajemy się uczestnikami Bożej za-

uczaniem filozoficznym swojej epoki i chociaż pozostaje aktualny, dzisiaj sytuacja nieco się zmieniła. Mianowicie w języku nauk przyrodniczych termin „substancja” ma zupełnie inne znaczenie; oznacza to, co można zobaczyć, zmierzyć, zważyć. W dzisiejszym myśleniu idea wewnętrznej istoty obecnej w każdej rzeczy jest co najmniej problematyczna.

⁴⁸ G. Koch, *Sakramentologia – zbawienie przez sakramenty*, dz. cyt., s. 231.

⁴⁹ Por. KL 7.

⁵⁰ Por. H. Vorgrimler, *Transsubstancjacja*, w: H. Vorgrimler, *Nowy Leksykon teologiczny. Wiara-Objawienie-Dogmat*, Warszawa 2005, s. 396. Teolog zauważa, że „nowsze urzędowe wypowiedzi podkreślają, że przemiana musi być utrzymana w kontekście bycia; jeśli tak jest, to nie można niczego zarzucić sformułowaniom, że chleb i wino zostają umieszczone w nowym kontekście znaczeniowym („transsygnifikacja”) albo że pokarmy nie służą już pożywieniu, ale otrzymały nowy cel („transfinalizacja”).

⁵¹ EE 15.

żyłości. Jezus Chrystus, który przez Ducha wiecznego złożył Bogu samego siebie jako nieskalaną ofiarę (Hbr 9, 14), w darze eucharystycznym udziela nam tego samego Bożego życia. Chodzi o dar absolutnie bezinteresowny, który jest jedynie odpowiednikiem obietnic Bożych, spełnionych ponad wszelką miarę. Kościół przyjmuje, celebry, adoryuje ten dar w wiernym posłuszeństwie. Tajemnica wiary jest tajemnicą miłości trynitarniej, do uczestnictwa w której jesteśmy przez łaskę wezwani⁵².

*

Chrześcijaństwo posiada swoją historię, a w niej fundamentalną rolę pełni pamięć o Jezusie Chrystusie i Jego zbawcza obecność. Wyrażają się one w liturgicznych czynnościach Kościoła, a zwłaszcza w Eucharystii. *Katechizm Kościoła katolickiego* podkreśla tę prawdę stwierdzając, że „gdy Kościół celebry Eucharystię, wspomina Paschę Chrystusa, a ona zostaje uobecniona. Ofiara, którą Chrystus złożył raz na zawsze na krzyżu, pozostaje zawsze aktualna: Ilekroć na ołtarzu sprawowana jest ofiara krzyżowa, w której na Paschę naszą ofiarowany został Chrystus, dokonuje się dzieło naszego odkupienia”⁵³.

Mówiąc o pamięci, Kościół, poczynając od Nowego Testamentu po współczesne dokumenty, nie kieruje się wyłącznie ku przeszłości, ale żyje świadomością trwałego znaczenia zbawczych wydarzeń, czyniąc je w teraźniejszości i żyjąc nimi ku przyszłości ostatecznej. Eucharystia rozumiana jako pamiątka Chrystusa jest zarazem tajemnicą Jego realnej obecności. Celebry Eucharystii stawia więc człowieka przed samym Jezusem Chrystusem aż do wypełnienia świata, co dzieje się w Kościele i poprzez Kościół.

⁵² SacCar 8.

⁵³ KKK 1364.